

KOVUL O'SIMLIGINING XUSUSIYATLARI, KIMYOVIY TARKIBI ,INSON HAYOTIDAGI VA TABOBATDAGI O'RNI

Ismonjonov Bobirjon Ikrom o'g'li
Abduraxmonova Muxlisa Raxmiddin qizi
Toshxo'jayeva Saidaxon Faxriddinxon qizi
NamDu talabasi

Annotatsiya: Bugungi kunda yurtimizda farmasevtika sanoatida dorivor o'simliklardan olinadigan moddalarga bo'lgan talab ortmoqda. Ushbu maqolada kovul o'simligi haqidagi ma'lumotlar keltirilgan. Xususan: O'zbekistonda tarqalishi, zamonaviy tibbiyotdagi o'rni, kimyoviy tarkibi: organik va noorganik moddalar hamda vitaminlari haqida.

Kalit so'zlari: Kovul, rutin, kversetin, staxidrin, tioglikozid, saponin, flavonoid, alkaloid, kumarin, astma, bavosil, stenokardiyada, tireotoksikoz.

Kovul o'simligini xalqimiz kavar deb ham ataydi. Kovul kavardoshlar - Capparidaseae oilasiga mansub bo'lib, bo'yi

2,5 m gacha yetadigan sershox tikanli, yer bag'irlab o'suvchi poyali ko'p yillik lianasimon o't o'simlik. Markaziy Osiyo, Qrim, Kavkazda dalalarda, adirlarda, yo'l bo'ylarida, ariq va kanallarning qirg'oqlarida, tepaliklarda, ba'zan ekinzorlarda o'sadi. U Fransiya, Ispaniya, Italiya, Jazoir hamda Kiprda, Gretsiya va Shimoliy Amerikada madaniylashtirilgan. Yurtimizning tog' yonbag'irli hududlarida esa tabiiy holda o'sadi. Kovul may-iyun oylarida gullaydi, mevasi iyul-avgustda yetiladi. (1-rasm). Yer bag'irlab o'sadigan ushbu tikanli buta joy tanlamaydi, suvsizlikka va sovuqqa chidamli o'simlik. [1]

. 1- rasm (kovul o'simligining mevasi va gulining tuzulishi)

Bu o'simlikning kimyoviy tarkibiga keladigan bo'lsak, o'simlik tarkibida rutin, Vitamin C, qand hamda yod birikmasi va boshqa moddalar uchraydi. Shu bilan birga oqsillar, karbon suvlari, efir moylari kabi organik moddalar va Ca, Mg, Na, K, P, Fe, Zn, Cu, Mn kabi biogen elementlar mavjud. Kovulning yer ustki qismi tarkibida 0,32% rutin, kversetin, 150 mg% gacha S vitamin, staxidrin, tioglikozid, saponinlar, bo'yoq moddalar, mevasida-36% gacha qandlar, 25-25,6mg% S vitamini, 1,46% flavonoidlar, tioglikozid; urug'ida 25-36% yog'; ildizida 1,2% alkaloidlar (staxidrin); 0,44% flavonoidlar, 4,5% qand, kumarinlar va boshqa biologik faol moddalar bor. Shu bilan birga kovul shiraga boy o'simlik hisoblanadi. [2]

2-rasm (kovul o'simligi tanasining morfologik tuzulishi)

Kovul shifobaxsh o'simligining xalq tabobatidagi o'rni: Abu Ali ibn Sino kovul o'simligini nafas qisishi, me'da-ichak kasalliklarini davolash uchun hamda og'riq qoldiruvchi, yaralarni tuzatuvchi va gijja haydovchi vosita sifatida qo'llagan. Xalq tabobatida kovulning yer ustki qismi, mevasi va ildizi ishlatiladi. Yer ustki qismi o'simlik gullagan vaqtda yig'iladi va soya yerda quritiladi. Gulini o'simlik to'liq gullaganda, mevasini - yetilganda teriladi. Guli soyada, mevasi esa ochiq havoda quyoshda quritiladi. [2] Kovul ildizi erta bahorda yoki kech kuzda kovlab olinadi, suvda yuvib, tuproqdan tozalanadi va quyoshda quritiladi. Xalq tabobatida ildizidan tayyorlangan qaynatma shamollaganda, falaj, sariq, bod, taloq kasalliklarini davolashda, yer ustki qismi damlamasi me'da-ichak kasalliklari, yaralar va astmani davolashda, siydik haydovchi vosita sifatida qo'llaniladi. Gulining shirasi bilan yaralar davolanadi, meva qaynatmasi milkni mustahkamlash, tish og'rig'ini qoldirish, bavosil va boshqa kasalliklarni davolash uchun ishlatiladi. Ildizining damlamasi va qaynatmasi qon ivishini tezlatish ta'siriga ega. (2-rasm). Po'stlog'idan tayyorlangan damlama ishtaha ochuvchi ta'siriga ega. Xalq tabobatida yiringli yaralarni davolash uchun ishlatiladi. Yangi shilingan po'stlog'i og'riq tishga bosilganda ijobiy natija beradi. Ba'zan ochiq yiringli yaralarga qo'yilganda antiseptik ta'sir qiladi. Bundan tashqari o'simlikdan stenokardiyada, tireotoksikoz, gemorroyda, qandli diabet kasalligini davolashda ham foydalaniladi. o'simlikning ildiz qismidan olinadigan damlama gepatitga shifo bo'lsa, poyasi va bargi teri kasalliklariga davo bo'ladi, mevasi

tarkibidagi yod buqoqdan aziyat chekadigan insonlarga naf keltiradi. Jahon farmatsevtika sanoatida mazkur tavsiyalar asosida dorilar tayyorlash keng yo'lga qo'yilgan.[1]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil. Halima Otaboyeva.
2. Berdiyev E.T., Hakimova M.X., Maxmudova G.B.-O'rmon dorivor o'simliklari, «Sano-standart» nashriyoti Toshkent - 2016